

בו בחר ה' לכהונה.

מתניתין:

מקום שנהגו בו לעשות מלאכה בתשעה באב, הרי הם עושין.

ויש אומרים: אף המזיקין [השדים] נבראו אז!

ומקום שנהגו בו שלא לעשות אז מלאכה, אין עושין, לפי שאסור לעבור על מנהג המקום.

ב-ד ויש אומרים: אף בנדרו של אדם הראשון נברא בערב שבת בין השמשות. והם כתנות העור שעשה ה' לאדם וחוה.

ובכל מקום, תלמידי חכמים בטלים ממלאכה באותו היום, אף במקום שאר העם עושים בו מלאכה.

תנו רבנן: שבעה דברים מכוסים מבני אדם. ואלו הן: א. יום המיתה. ב. ויום הנחמה, לדעת מתי יתנחם כל אדם מדאגתו. ג. ועומק הדין. שרוב בני האדם אינם יורדים לעומקו, וטועים בו. ד. ואין אדם יודע מה שבלבו של חבירו. ה. ואין אדם יודע כמה הוא משתכר [מרויח]. ו. ואינו יודע על מלכות בית דוד, מתי תחזור. ז. ומלכות חייבת [רשעה, מלכות רומי] מתי תכלה.

רבי שמעון בן גמליאל אומר: לעולם יעשה כל אדם את עצמו "תלמיד חכם" בדבר הזה, שאם רצה ליבטל בו ממלאכה, מותר לו. ולא אמרינן דמיחזי כיוהרא בכך שנוהג כתלמיד חכם.

תנו רבנן: ג' דברים עלו במחשבה ליבראות, ונבראו. ואף אם לא עלו במחשבה, בדין הוא שיעלו ויבראו. לפי שמבלעדיהם, אי אפשר לאדם להתקיים בעולם.

גמרא:

אמר שמואל: אין חומר של תענית ציבור בכבל, אלא תשעה באב בלבד!

הואיל ואין בכבל צורך בגשמים, אין גוזרים שם תעניות על עצירת הגשמים. ומשום כן, אף כשגוזרים תענית מסיבה אחרת, אין בה חומר של תענית ציבור, לענין איסור מלאכה, ולענין התחלת התענית מהערב, ולשאר החומרות הנוהגות בתענית ציבור יתר על תענית יחיד.

ואלו הן: על המת שיסריח, שאם לא כן, היו קרוביו מצניעים אותו ולא יביאוהו לקבורה. ויראו את צערם לפנייהם תמיד.

ועל התבואה שתרכב. שאם לא כן, היו בעליה אוצרים אותה, ומביאים רעב לעולם.

ורק לתשעה באב בלבד יש חומר תענית ציבור, אף בכבל.

ויש אומרים: אף עלה במחשבה, על המטבע שיצא. כלומר, שיהיה מטבע עובר לסוחר, ואפשר לקנות בו כל דבר. שאם לא כן, עניים שאין להם שדה או כרם, לא יהיה להם מה לאכול.

ומקשינן: למומרא, דסבר שמואל, שבתשעה באב, אף בין השמשות שלו אסור באכילה, כשם שמחמירים בתענית ציבור לאסור אף

והוינן בה: **מאי "ספיקו מותר"** דקתני גבי תשעה באב?

לאו, בין השמשות הוא.

שבין השמשות הוא ספק מהיום הקודם, ספק לילה של היום הבא. ושמע מינה, דבין השמשות מותר.

ודחינן: **לא בספק של בין השמשות איירי.** אלא **כדאמר רב שישא בריה דרב אידי לקמן,** דאיתא לחלק בספק של **קביעא דירחא** בין תשעה באב ליום הכיפורים.

שאם אין אדם יודע אם עיברו בית דין את החדש שעבר וקידשו את החדש ביום ל"א או שקידשוהו בל', ומסופק אם היום חל יום כיפור או למחרתו, הרי הוא מתענה שני ימים מספק. מה שאין כן בתשעה אב, שכיון שאינו אלא דרבנן, ספיקא דרבנן לקולא.

והכא נמי, באה הברייתא לחלק בספק שנתעורר **בקביעא דירחא.**

דרש רבא: עוברות ומניקות מתענות בתשעה באב, ומשלימות בו את התענית עד סופה. כדרך שהן מתענות ומשלימות את תעניתן ביום הכיפורים.

ובין השמשות שלו אסור באכילה. ודלא כשמואל.

וכן אמרו משמיה דרבי יוחנן שבין השמשות של תשעה באב אסור.

ומקשינן: **ומי אמר רבי יוחנן הכי?**

והאמר רבי יוחנן: תשעה באב אינו כתענית ציבור!

מאי לאו, לענין בין השמשות אמר כן. שבין

את בין השמשות. שכך משמע ממה שנתן בו שמואל דין תענית ציבור.

וקשיא, **האמר שמואל: תשעה באב — בין השמשות שלו מותר באכילה!**

וכי תימא, דקסבר שמואל, כי בכל תענית ציבור — בין השמשות שלו מותר באכילה, משום שספק הוא, ואולינן בספיקו להקל.

הא ליכא למימר הכי. כי —

והאנן תנן: אוכלין ושותין בערב התענית מבעוד יום, כל זמן שעדיין יום.

מאי לאו, למעוטי את בין השמשות של ערב התענית מאכילה, משום שהוא ספק לילה, ושמא כבר נכנסה התענית. ואם כן למה התיר שמואל את בין השמשות של ערב תשעה באב. והרי אית ליה דתענית ציבור הוא.

ומשנינן: לעולם בין השמשות מותר באכילה בכל תעניות הציבור.

והא דתנן "אוכלין ושותין מבעוד יום", לא למעט בין השמשות אתא.

אלא **למעוטי** את ליל התענית. לומר, **משחשיכה** והוא כבר ודאי לילה, אסור באכילה ושתיה.

והוינן: **נימא מסייע ליה לשמואל,** שבין השמשות של תשעה באב מותר, מהא דתניא:

אין בין תשעה באב ליום הכיפורים, אלא שזה ספיקו אסור, וזה ספיקו מותר! [ולענין לכתחלה איירי. אבל לענין העונש ודאי חלוקים הם.

ואי בעית אימא: מאי דאמר רבי יוחנן "תשעה באב אינו כתענית ציבור" לענין עשרים וארבעה ברכות אמר כן. שבתענית ציבור מוסיפים על י"ח ברכות עוד שש ברכות. אבל לא בתשעה באב.

רב פפא אמר: לעולם כמו שאמרנו תחילה, שמה שאמר רבי יוחנן שתשעה באב אינו כתענית ציבור — ביחס לבין השמשות הוא אמר זאת.

ובכל זאת לא יסתרו דבריו אלו את דבריו הקודמים.

כי מאי תשעה באב "אינו כתענית ציבור" דקאמר רבי יוחנן, לחומרא אמר זאת.

שאינו כתעניות הראשונות [וכפי שיבואר להלן], אלא כאחרונות, והאכילה בין השמשות אסורה בו.

דתנן: הגיע ראש חדש כסלו ולא ירדו גשמים, בית דין גוזרין ג' תעניות על הציבור. ובאותן ג' תעניות ראשונות, אין מתענין מהלילה, אלא אוכלים ושותים עד הבוקר. ואם עברו תעניות אלו ועדיין לא נענו, בית דין גוזרים עוד שלש תעניות על הציבור. ובתעניות אלו אין אוכלין אלא מבעוד יום של ערב התענית.

והיינו דקאמר רבי יוחנן, שתשעה באב דינו כתעניות האחרונות, שאסורות באכילה מבין השמשות של ערב התענית.

מיתיבי מהא דשנינו: אין בין תשעה באב ליום הכיפורים אלא שזה ספיקו אסור וזה ספיקו מותר!

מאי לאו, "ספיקו" היינו בין השמשות שלו.

השמשות של תענית ציבור, אסור ואילו בתשעה באב מותר. ונמצאו דבריו אלו סותרים למה שאמרו בשמו.

ומשנינן: לא לבין השמשות אמר כן. אלא לענין מלאכה. שאין דינו כתענית ציבור האסורה במלאכה, אלא מותר הוא במלאכה.

ותמהינן: וכי הוצרך רבי יוחנן לומר שמלאכה מותרת?

והלא תנינא כן להדיא במשנתנו: מקום שנהגו לעשות מלאכה בתשעה באב, עושין. ובמקום שנהגו שלא לעשות אין עושין!

ואפילו רבי שמעון בן גמליאל לא אמר אלא שמותר לכל אדם לנהוג כתלמיד חכם, וליבטל ממלאכה אף במקום שנהגו לעשות מלאכה. והשמיענו, דכי יתיב ולא עביד, לא מיחזי כיוהרא. אבל מיסר לא אפר את המלאכה.

ומשנינן: אלא מאי דאמר רבי יוחנן "תשעה באב אינו כתענית ציבור" — לענין תפילת נעילה אמר כן. שבתענית ציבור מתפללים תפילת נעילה מלבד שלש התפלות של כל יום. אבל לא בתשעה באב.

ושוב מקשינן: והאמר רבי יוחנן: ולואי שיתפלל אדם והולך כל היום כולו. שמותר להוסיף על שלש התפלות שתקנו חכמים, ולהתפלל כמה שירצה. ואם כן, כל יום מותר להוסיף תפלת נעילה. ולאו דוקא בתענית ציבור.

ומשנינן: התם בתענית ציבור, תפלת נעילה היא חובה. אבל הכא בתשעה באב, וכן בשאר ימות השנה, אינה אלא רשות.

הא לכל דבריהם, זה וזה שוין!

ואילו גבי תענית ציבור, תניא: כשאמרו שאסור אז ברחיצה, לא אמרו כן אלא ברחיצת כל גופו. אבל את רחיצת פניו ידיו ורגליו לא אסרו.

וא"כ ה"ה דבתשעה באב מותר לרחוץ פניו ידיו ורגליו וקשיא לר"א דאסר בת"ב אפילו רחיצת אצבע.

אמר רב פפא: תנא, קולי קולי קתני. נה-א

כל מה דקאמר "אין בין" תנא אחד אמרם, ונקט את כל הדינים שהם לקולא, הן ביחס לספק, והן ביחס למלאכה, וכך הא דקאמר "אין בין תשעה באב לתענית ציבור", נמי בא לפרש את קולתו ביחס לתענית ציבור.

אך את החומרות לא נקט כאן.

ולכן ביחס לרחצה, שהוא דין לחומרא, חלוק הוא מתענית ציבור וחמור ממנה.

שנינו במתניתין: ובכל מקום תלמידי חכמים בטלים. רבי שמעון בן גמליאל אומר: לעולם יעשה אדם עצמו תלמיד חכם!

והוינן בה: למימרא, דרבי שמעון בן גמליאל סבר דלא חיישינן ליוהרא, ולכך הוא מתיר לכל אדם להחמיר על עצמו כתלמיד חכם. ואילו רבנן, שאמרו דוקא תלמידי חכמים יהיו בטלים, סברי דחיישינן ליוהרא, ולפיכך אין לכל אדם להחזיק עצמו כתלמיד חכם.

והא איפכא שמעינן לחו לרבי שמעון בן גמליאל ורבנן בחשש יוהרא.

וקתני דמותר. וקשיא לרבא ולרבי יוחנן האוסרים את בין השמשות של תשעה באב.

אמר רב שישא בריה דרב אידי: לא מזה איירי.

אלא להתיר בתשעה באב את הספק שנתעורר בקביעא דירחא. שאם אין ידוע לו מתי קידשו בית דין את החודש, ומתי חל תשעה באב, אינו צריך להתענות שני ימים מספק.

ומדייקת הגמרא עתה דיוק מהברייתא לענין אחר:

מדקתני שאין חלוקים תשעה באב ויום הכיפורים זה מזה אלא לענין ספק, משמע — הא לכל דבריהם הם שוין.

ואם כן, מסייע הא ברייתא לרבי אלעזר.

דאמר רבי אלעזר: אסור לו לאדם שיושיט את אצבעו במים בתשעה באב כדרך שאסור להושיט אצבעו במים ביום הכיפורים, לפי שגם הוא אסור ברחיצה.

ומשמע מהברייתא כדבריו. דשוין הם לגמרי, מלבד לענין ספיקא דיומא.

מיתבי: אין בין תשעה באב לתענית ציבור, אלא שזה, תענית ציבור, אסור בעשיית מלאכה, וזה, תשעה באב, מותר בעשיית מלאכה — במקום שנהגו לעשות בו מלאכה.

ודייקנן: משמע, דוקא במלאכה הם חלוקים.